

ADLİYE

Ceridesi

Sayı: 5

Mayıs 1935

İÇİNDEKİLER:

Yeni vazife alanlar

Vekillikçe yapılan tamimler

Fransada adli ıslahat

Tasnif ve hapishane binaları

Yeni kitaplar

Federal mahkeme kararları

Atıf Akgüç

M. Şerif

Es. Arsebük

..

Mecumya bastırılmak istenen her yazı doğrudan doğruya Vekilliğe gönderilir. Mevzuu tamamlanmamış makaleler veya eserlerin neşrine başlanamaz. Her yazı 10 satırı geçmiyecek şekilde bir hülâsayı ihtiva etmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez.

Cumhuriyet Halk Partisi dördüncü kurultayında saygı değer bakanımızın tüzel tarihte önemli bir vesika teşkil eden diyevini aynile aşağıya dercediyoruz

Sayın arkadaşlar,

Büyük devrimin soysal alanda başardığı işler arasında adli ıslahat başlı başına bir eserdir. Yeni rejime devredilen Osmanlı adliyesinde tüzel teşkilât için düşünülmesi mümkün olan sistemlerin hepsi bir arada ve çok karışık bir düzensizlik içinde yaşıyordu. Bir yandan dinsel temelleri tatbikle uğraşan şeriat mahkemeleri onların yanı başında bambaşka hukuk kurallarını örnek edinen tüzel mahkemeler, öte yanda mezhepdaşlarının ahkâmı şahsiye davalarına bakan imtiyazlı kilise ve havra mahkemeleri ve nihayet kendi ulusal kanun ve usullerine göre Türk toprağında hüküm veren konsolosluk mahkemeleri orta çağı bütün kusurlarile yaşatan bir durum halini almıştı. O suretle ki bir mahkemede aslâ kabul edilmeyen bir esas diğer bir mahkemede yer buluyor, Türk yurdunda, yer yüzünde aşağı yukarı mevcut devlet sayısı kadar çeşitli kaza mercileri görölüyordu. Türk ulusunun yüksek onurunu Türk hâkimlerinin ulusal benliğini asırlarca hırpalamış olan kapitülâsyonları, şimdi, ürpermeden nasıl düşünebiliriz.

İşte, teşkilâtında, unvanındaki ihtişam kadar zaif olan geçmiş zamanın şeriat mahkemeleri, kapitülâsyonları, mezhep imtiyazları, mektepsiz ve yabancı hâkimleri hep biri birinin dilinden, kitaplarından anlamıyan kimse-lerden müteşekkil mahkemeleri tam ahenksizlik ve böyle derin bir girdap içinde bulunuyordu. Bu enkaz üstündedir ki bu günkü tek mahkemeli, tek mercili adliye cihazı kuruldu.

Muhakkaktır ki ulusların tüzel tarihinde hiçbir adliye cihazı bu kadar çetin ve bu kadar farklı şartlar karşısında kalmamış, hiçbir ulusun çocukları bu kadar büyük ve şerefli bir işi bu derecede başarıyla yapmamıştır.

Çünkü kanunları, usulleri bütün teşkilâtın ana prensipleri birden bire baştan başa değişen adliye cihazını yürütmek, eski devre ait bilgileri bir anda hiçe inen, her şeyi yeni baştan öğrenmek yükümü altında kalan bu günkü nesle düşüyor.

Artık adliyesimizin donmuş sosyetelerin şırası olan kanunları, itiyatları bir yana bırakarak durmadan ilerliyen sosyetelere yakışan esaslara kavuşmuş olmasından hakkile övünebiliriz. Eski devrenin orta çağ adliyesi yerine şimdi modern bir yurda yaraşan işleyiş ve yürüyüşün de daima prensip, nizam ve ahenk gözeten bir tüzel cihaza sahip bulunuyoruz.

Arkadaşlar,

Cumhuriyetin bu güzel eserini bunu başaran partinin delgeleri önünde saygı ile anarım. (alkışlar)

Şimdi adalet alanında eski devrenin tereddütle dolu hayatı yerine soysal nizamı kuran, vazih ve kesin hükümlere dayanan kanunlarla karşı karşıya bulunuyoruz. Bu bakımdan eski itiyatların tamamını bir yana bırakıp yeni hayata bir anda ve kesin olan geçmişimiz, her zaman yolumuzu aydınlatan bir örnek olmuştur.

Yeni hayatın icaplarını tetkik ederken tüzel alanda da daima kat'i adımlarla yürümek azmindeyiz.

Şimdi Tüze Bakanlığı ile ilgili dilekler hakkında da diyevede bulunmak isterim.

a - Nufus kaydının düzeltilmesi işlerinden harç alınmaması hakkındaki dilek geçen yılın ilk kânununda tefsir yolile yerine gelmiş oluyor. Büyük Kamutay 844 sayılı kararında nufus kanununun hususî hükümleri ihtiva eylediğini gözümseyerek bu kanunun 11 inci maddesinin hükmü yürütmekte olduğuna karar vermiştir. Bu karara göre nufus kayıtlarının düzeltilmesinde harç alınmaması icap ettiğinden harç kanununun ayrıca tadiline lüzum görülmemiştir.

b - Evlenme işlerinde kullanılan kâğıt kıymetlerinin azaltılması hakkındaki dilek tayyare cemiyetinin gelirine dokunur. Bu hayırlı işin öylece kalmasını encümen de onamıştır.

c - Belediyelere kaza hakkı verilmesi hususundaki dileğe gelince : vilâyet belediye başkanlarına beş liraya, kaza belediye başkanlarına üç liraya kadar para cezası tayin etmek hakkını veren 2575 sayılı kanun, bu yolda atılmış bir adımdır. İdarî mercilere bazı hallerde kaza hakkı verilmesi hususu esaslı bir tetkika tâbi tutulmuştur, Mahkeme yükünü azaltmak için Holanda ve Belçikada da bu vadiide alınan tedbirler Bulgaristanda daha geniş mikyasta tatbik edilmeye başlanmıştır. Bulgarların birkaç ay önce girdikleri bu denemenin sonuçlarını dikkatle izliyoruz. Bu alandaki

tetkiklerimiz sona erince kararımızı vermiş olacağız. Önemli bir iş olduğunda şüphe olmıyan bu hususun tatbikinde ölçülü ve hesaplı hareket tüzeli kurumunun zarurî bir icabıdır.

d - Vilâyet kongre dileklerinin bir kısmı da açık yerlere hâkim tayini, tek hâkimli mahkemelerin yeniden toplu hale getirilmesi, bazı yerlerde mahkeme açılması hakkındadır. Kadro derecelerindeki ahenksizlik dolayısıyla husule gelen bu vaziyetin sebepleri bir çok boş hâkimlik ve müddei umumiliklere istekli bulunmamasından doğuyor. Ve bazı genç hâkimlerin askerlik hizmeti yapmak için ayrılmış olmasından ileri geliyordu. Kadro vaziyeti düzeltilerek hâkimlere normal terfi imkânları verilmiş ve son çıkan hâkimler kanunu ile de hâkimlik ve müddei umumilik mesleklerinin tanzim edilmiş olması adliyeye girmek isteyenlerin sayısını çoğaltmıştır. Bunlara dış hayatın zorlukları itibarıyla katılanlar da vardır. Hâkimliğe yeniden girmek isteyenlerin sayısı 600 ü aşmıştır. Bunlardan bir kısmı yeniden mesleğe alınırken vazifelerine sadık kalarak bütün ümitlerini mesleğe bağlamış olan hâkim ve müddei umumilerin ilerlemelerine engel teşkil etmemeleri ehemmiyetle göz önünde tuttuğumuz bir esastır. Bu tedbirlerle boşlukların tedricî olarak dolmuş olacağını ummalıyız.

Nahiyelere hâkim tayini hakkındaki isteğin yakın bir zamanda yerine getirilmesine imkân yoktur.

Bunlar dışındaki dileklerin nazara alınmaları gerekli olmadığı kurultay encümeninde geçen müzakere sonunda anlaşılmıştır.

Büyük devrimde Tüze bakanlığına yüken ilk ödev devrim hukuk sistemine uygun kanunları almak olmuştur. Geçen dört yıl içinde bir yandan bu yenileme hareketinin tamamlanmasına çalışılmış öte yandan yeni kanunların tatbik alanında tam fayda verebilmeleri hususunun devamlı surette tetkik ve teminine önem verilmiştir. Bundan başka teşkilâtın imkân nisbetinde gelişmesi ve bilhassa hâkimlik ve müddei umumilik mesleklerinin ehliyet ve seciye bakımından tanzimi belli başlı meşgalelerimiz arasında yer almıştır. Böylece bu son yıllar yeni kurumu tamamlayan kanunları hazırlamak ve onların sosyal bünyemize intibakını inançlıyan tedbirleri almakla geçmiş oluyor.

Yeni kanunlardan icra ve iflâs kanununun değiştirilmesi, üçüncü kongrede 19 vilâyetin dilekleri arasında bulunuyordu. Bakanlık bu kanun hakkındaki yazıları nazara alarak hazırladığı projeyi 931 yılında büyük kamu-

atya sunmuştur. Kanunun değişik şeklinde de iki önemli esas, ilâmsız icra takibi ve borç için hapis usulünün kabul edilmemesi, aslında olduğu gibi muhafaza edilmiştir.

İcra ve iflâs kanununun 4 eylül 932 de yürütülmeğe başlanan yeni şekli alacağı da çabuk elde edilmesini mümkün kılan yeni usulleri ihtiva etmektedir. 18 ilk kânun 1933 te ve daha sonra 2556 sayılı kanunla icra memurlarının hâkimler arasından seçilmesi kabul edilerek kadro durumunun verdiği imkân nisbetinde bu hükmün tatbikına başlanılmıştır.

Şimdi yeni kanunun tatbikattaki verimini dikkatle takip etmekteyiz. Teşkilât bakımından alacağımız tedbirlerle mevcut bazı yanlıları ortadan kaldırabileceğimizi umarım. (Alkışlar)

Usul kanunlarının sosyal ve ekonomik bünyenin icablariyle olan alâkası diğer kanunlara nazaran daha belirgindir. Bu kanunların hakka erişmeği kolaylaştıracak şekilde tanzimi bu bakımdan çok fayda verir. Hukuk usulü muhakemeleri kanununda tatbikatın gerekli kıldığı değişiklikler 2606 sayılı kanunla yapılmış hukuk davalarında sadeliğe ve çabukluğa doğru bir adım daha atılmıştır. Kanunun, vazife, tahkikat, kayıp ve temyiz fasıllarında yapılan değişiklikler bu yoldaki ümidlerimizi boşa çıkarmamıştır.

929 yılındanberi yürütülmekte olan ceza muhakemeleri usulü kanunu da hakyerlerimiz tarafından başarıyla tatbik ediliyor. Esası Almanyadan alınan bu kanunun yurdumuzda tatbikine başlandığı ilk günlerde rastlanan güçlüklerin gün geçtikçe ortadan kaldırılmasına çalışılmaktadır.

Kanunun ihtiyaca uygun gelmeyen yerlerinin tadili için hazırlanan proje büyük kamutaya sunulmuştur. (Çok güzel sesleri) gerekli değişiklikler arasında nelikleri itibariyle tezelden tahkik edilmesi lâzım gelen meşhud cürüm olgularından cumhuriyet M. umumilerinin salâhiyeti genişletilmiştir. Projede olgu yerinde cumhuriyet müddei umumisi tarafından yapılan tahkikatın ilk tahkikatta tekrarlanmaması esası kabul edilmiş ve bugün gerçekte mevcut bulunmayan karar hâkimliği teşkilâtı da ortadan kaldırılmıştır.

Usul kanunlarımızda çabukluğa ve sadeliğe doğru yapılan bu değişikliklerin kanunların ana prensipleri bozmamasına ve tatbiki yönleri münhasır kalmasına dikkat edilmiştir.

926 yılından beri tatbik edilen türk ceza kanununun 9 yıllık deneme devresinde görülen eksikleri tamamlanarak ve düzeltilerek yapılan proje yüksek kamutaya onaylanmıştır. Bu kanunda arsiulusal mukavelelerle yap-

mağı yükendiğimiz mevzulara dair hükümler de vardır. Bunlar arasında Lozan anlaşması ile iltihakı kabul ettiğimiz kadın ve çocuk teciminin yasağı hakkındaki üç mukavele, La Hi ve Cenevrede imzalanan afyon mukavele ve protokollarına uygun olarak konulan hükümlerin şümüllü etkeleri kayda değer önemdedir.

Kanunu medeniden önceki nikâhlarla bu kanunun neşrinden sonra kanuna uymıyan münasebetlerden doğan çocukların tescili cumhuriyet halk partisinin üçüncü büyük kongresinde adliye bakanlığına ait dilekler arasında bulunmakta idi. Bilgisizlik yüzünden meydana gelen bu vaziyet af kanununa konulan hükümlerle kanun çerçevesi içine alınmış ve bu suretle kanunu medeninin ana prensiplerinde bir değişiklik yapmağa lüzum kalmamıştır.

Yurdu korumak için sınırlarımıza koşanların geri bıraktıkları ailelerle mallarını özel bazı hükümlere tâbi tutan kanun projesi hakyetlerinin bu yoldaki ödevlerini önceden tayin etmiş olacaktır.

Yüksek kamutaya sunulmuş olan projeler arasında tüzel sicil kanunu projesi de vardır. Bir suç işliyen kimsenin ne çeşid bir adam olduğunun anlaşılması kendisine karşı alınması lâzım gelen emniyet tedbirlerinin neliğini tayin için lâzımdır.

Rasgele ve bir kez suç işliyen kimselerle suç işlemek için kendisinde bir meyil bulunan suçlu arasındaki ayırım açıktır. Suçluların bu durumlarını tayin için kurulması faydalı görülen bu usul ceza sistemimizin iyi tatbikine yardım edecektir.

Geçen yıllar içinde tüzel teşkilâtın devamlı gelişmesini temin için lüzumlu görülen tedbirlerin alınmasından geri durulmamıştır. Ehliyetsizlikleri ve sicilleri itibariyle kendilerinden istifade edilemiyenlerin vazifelerine niha yet verilmesi, mektepli hâkimler sayısının arttırılması, mahkeme teşkilâtının ihtiyaca göre tadili, temyiz mahkemesi dairelerinde birikmiş olan işlerin gecikmeden çıkarılması için temyiz kadrosuna raportör konulması hususları iyi bitim veren tedbirler arasında sayılabilir.

Temyiz mahkemesindeki işlerin çabuk görülmesi için aldığımız tedbirler gün geçtikçe iyi neticeler vermektedir. Temyize intikal eden iş sayısının çokluğu bu hususta esaslı olarak uğraşmamızı zarurî kılmıştır. Aşağıda arzedeceğim rakamlar artık bu alanda iyi yola girdiğimizi gösterecektir.

1933 yılından kalan 21545 işle beraber 934 yılında başmüddei umumi-

lik dairesiyle birlikte temyiz mahkemesine giden 129265 işten 117680 tanesi neticeye bağlanarak 935 yılına 11585 iş devredilmiştir. Bu rakam temyize giden iş yekûnunun bir aylık tutarından biraz fazladır.

Geçen yıl ağustos ayında tatbik edilmeğe başlanan harç tarifesi kanunu esaslı bir ihtiyacımızı karşılamıştır. Çünkü mahkemelerle bunlara bağlı dairelerde alınması lâzım gelen harçlara dair 29 eylül 1302 günlü kanun ve ekleri baştan başa değişmiş olan ana ve usul kanunların hükümlerine uygun olmadığından yeni esaslar içinde harçları tesbit eden bir tarife kanununun yapılması gerekli bir zaruret halini almıştı.

Bir kısım harçların peşin olarak ödenmesi mecburiyeti haklı bir sebebe dayanmayan davaların açılmasına engel teşkil etmekte ve bir takım finans berkitleri davaların lüzumsuz yere uzatılmasına mahal vermemektedir.

Kanunların tatbik ve verim kabiliyeti teşkilâtın iyiliği nisbetinde artar. Kanun da tam değer ve kuvvetini onu tatbik eden ellerde bulur. Bahusus ki, inkilâp devrinin esas kanunları hâkimlere geniş bir takdir hakkı tanımış ve bu sahada fikirlere tam bir serbesti bahşeylemiştir. Bu yönden bakanlık hâkim ve müddei umumilerin seçilme ve yetiştirme hususlarına önemli ve üstün bir yer ayrılmıştır. Hâkimlerin liyakat ve ehliyet derecelerini tayinde kaza vazifesinin mahiyetine uygun bir kriteriyom kabulüne, işlerin çabuk ve iyi görülmesine bütün adliye mensuplarının alâkalandırılması hususuna bilhassa itina edilmiştir. Hâkimlerin terfilerinde temyiz mahkemesine intikal eden işlerin nakız ve tasdik nisbetleriyle her hâkimin bir senede çıkardığı iş miktarı esas tutulmuş ve muayyen bir nisbette erişmeyenler terfi hakkından mahrum edilmek muayyen devrelerde terfi edemiyenlerin de alâkası kesilmek suretiyle meslekte süreli bir seleksiyon temini yoluna gidilmişti.

Yurttaşlara, ileri bir sosyetenin faydalarını temin edecek kabiliyette bir tüzel kurumu tanzimini amaç edinen 2556 sayılı kanun, hâkimlik ve müddei umumilik mesleklerini ayırmış ve her birinin ödevlerini gerekli kıldığı hükümlere tâbi tutmuştur. Yeni kanunun tesis eylediği staj devresi seçilme ve yükselmede kurduğu sistem, ehliyet ve seciyyeye verdiği yer, ödevlerini ciddilik ve yüksek bir özgeçenlikle yapmakta olan hâkim ve müddei umumilere iyi bir yetiştirme ve mesleklerine ümitle bağlanma imkânlarını vermiştir.

Tüzel kurumun işleyiş tarzı ana ve usul kanunların verim ve tatbik şekilleri bir yandan teftiş teşkilâtının diğer taraftan merkezde ve temyiz

mahkemesinde kurulan istatistik büroları yardımıle sürel bir tetkika tâbi tutulmaktadır. Bu tetkikler üzerine asıl ihtiyaçlara göre ileride alınması gerekli olan tedbirler şimdiki ödev ve düşüncelerimizin esasını teşkil eder.

Adliye Bakanlığı bu gün dört çeşit yeni mevzu üzerinde çalışmaktadır.

A. Bakanlık idare merkezi teşkilâtı yepyeni bir hukuk sistemi kuran devrim kanunlarının iyi tatbikini temin edecek tedbirlerin devamlı olarak tetkiki bakanlığın en belli başlı işleri arasında yer alır.

İdare teşkilâtına yeni baştan düzen verilirken bu defa erişmeği mümkün kılacak esaslar iş ve ödev bölümü hususlarında takibedilecek sistem, teşkilâtı işletecek işyarların seçim ve yetiştirme tarzları hakkında yapılan hazırlıklar sona varmış yüksek kuultaya arzedilecek kanun projesi bitmek üzere bulunmuştur.

B. Hakkın yerine getirilmesinde avukatların da rolü hâkimlerinkine nisbetle daha önemsiz sayılmamalıdır. Bu itibarla bu mesleğin hâkimler kanununda tutulan esaslara göre tanzimi tüzel teşkilâtı çok yakından alâkalandıran bir mesele halinde belirir.

Hayatlarını hakkın müdafaasına hasreden bu meslek mensuplarının seciye ve ehliyet bakımından hâkimlerle bir sayılmaları elbette zaruridir.

C. Mahkemeler teşkilâtı hakkındaki tetkikler de oldukça ilerlemiş bir safhaya girmiş bulunmaktadır. Davaların görülmesinde çabukluk ve sadeliğe doğru yaklaşmak hususunda düşünülen tedbirler, mahkemelerdeki dosya kayıt usullerinin ıslahı, iş bölümüne ve mahkeme teşkilâtına esas olacak prensipler bu mevzuun ana hatlarını teşkil eder. Bu arada icra işlerine verdiğimiz önem de büyüktür.

Teşkilâtın diğer safhalarında bir sistem dahilindeki çalışmadan verimli neticeler aldığımız her seneki vaziyetin bir evvelki seneye nazaran daha iyi ve daha çok ümit verici olduğunu gördüğümüz halde icra işlerinde aynı iyliğe erişemediğimizi söylemek lâzımdır. İcra işlerinde halkın dileklerini tamamiyle yerine getirmekten uzak bulunduğumuzu bildiğimiz için ilerdeki çalışmalarımızda bu işin de ıslahına bütün gayretimizi sarfetmekten geri durmuyoruz. Bu alanda alınacak tedbirlerin olgun ve tesirli olmasına bilhassa itina edilmektedir.

D. Dördüncü mevzuumuz ceza evleri meselesidir. Gerek bina vaziyeti ve gerek bu binalar içinde cezalarını çeken mahkûmların kötü halleri esaslı bir kaygumuzu teşkil eder. Bugün her türlü sıhhi şartlardan uzak ve kütürüm binalar içinde barınan mahkûmların oradan ahlâkları düzelmiş olarak çıkmadıklarına hiç şüphe yoktur. Hayatında bir kez suç işlemiş olanlarla, profesyonel mücrimlerin, ağır hapis cezasına mahkûm olan-

larla hafif cezalarının, mahkûmlarla mevkûfların ve hattâ çocukların bir arada olduklarını ve bunların yekdiğerlerine çeşit çeşit telkinlerde bulunduklarını göz önüne getirecek olursak hapishanelerimizin hem sosyete hem de mahkûmlar için birer ızdırıp ve tehlike kaynağı olduğunu söylemeğe lüzum kalır mı ?

Ceza evlerinin durumu ekonomik bakımdan daha az fena değildir.

Devlet bütçesi bu müesseselerin, müdür, memur, gardiyan, bina ve sair masraflarından başka yalnız ekmek parası olarak 700 bin liralık bir yüke katlanmaktadır. Bundan başka suçlulara aileleri tarafından elbise, yemek ve yatak için yapılan yardımın suçlu başına 20 kuruş hesabıyla 2,5 milyon liraya baliğ olduğunu düşünenecek olursak ne müthiş bir istihlâk makinesile karşı karşıya bulunduğumuz tezahür eder. Bugüne kadar ceza evleri, üzerinde çok az durulan bir mevzu olarak kalmıştır. Şurada, burada yapılan sanatlaştırma teşebbüsleri, mahkûmların çoğunun çiftçi olmasından dolayı matlup neticeyi vermemiştir. Bir seneden beri bu alandaki tetkiklerimiz bize öğretti ki diğer devletlerde hapishaneye giren bir mahkûm orada yaşamak hakkından başka bütün haklarından mahrum olarak işe başlıyor. Hapishanenin verdiği basit gıdadan başka gıda, çirkin elbiseden başka elbise yasaktır. Okumak, yazmak, konuşmak, mektup almak, göndermek hü-lâsa her şey yasaktır. Ancak bu haklar mahkûma hapishane nizamlarına riayet eylediği takdirde ve yavaş yavaş iade olunur. Gene bu tetkiklerden öğrendik ki, ceza evleri mevzuu, her şeyden önce bir bina ve üstünde çalışılacak geniş bir saha meselesidir. Ve bir hamlede halli mümkün değildir. Onun için eskilerini olduğu gibi bırakarak yenilerini yapmayı ve her yeni bina yapıldıkça eskilerinden bir kaçını kapatmayı daha muvafık gördük yeni ceza evlerinin yapılması için geçen sene çıkarmış olduğumuz kanunla tesis olunan yapı pullarının her sene 150 - 200 bin liralık bir varidat vereceğini umuyoruz. Bu para ile önümüzdeki seneden itibaren binaların inşasına başlanılacaktır. Yeni ceza evlerinin kurumundaki düsturumuz : « Islah, terbiye ve istihsal » olduğuna göre her yeni hapishanenin bütçede ki bu günlük tahsisatından bir tasarruf bırakacağını umuyoruz.

Ve bu tasarrufu yapı varidatına ekliyerek her sene bir evvelki seneden daha çok sayıda yeni ceza evi meydana getirebileceğimize kaniiz. Bu tedricî fakat emin yürüyüşle ceza evlerimizi, az zaman içinde türk sosyetesı ve mahkûmlar için faydalı birer « islah ve istihsal müessesesi » haline getireceğimizi umuyoruz.

Sayın arkadaşlarım, adliye bakanlığının dün nasıl çalışmış, bugün nasıl çalışmakta olduğunu ve yarın nasıl çalışacağını partinin büyük kongresine arzettim. Tasvibiniz bu yolda çalışanlara kuvvet, cesaret ve emniyet verecektir. (Sürekli alkışlar)

YENİ VAZİFE ALANLAR:

30 lira maaşlı Tokat sorgu hâkim vekillğine memuriyetinin lâğvile vazifesiz kalan Kars adli ihtisas mahkemesi müstantığı Ahmet Hamdi, 30 lira maaşlı Edirne sorgu hâkim vekillğine memuriyetinin lâğvile vazifesiz kalan Sinop adli ihtisas mahkemesi müstantığı Mustafa Zühtü, 45 lira maaşla Bilecik M. U. liğine memuriyetinin lâğvile vazifesiz kalan Lüleburgaz adli ihtisas mahkemesi müstantığı Hüsamettin, 70 lira maaşlı Adana hukuk hâkimliğine memuriyetinin lâğvile vazifesiz kalan Lüleburgaz adli ihtisas mahkemesi M. U. si İbrahim Seni, 40 lira maaşlı Akşehir âzâlığına talebile Beyşehir cezahâkimi Kadri, 35 lira maaşla Kuş adası hukuk hâkimliğine ahvali sıhhiyesine mebni Ovacık sulh hâkimi Mehmet Faik, 40 lira maaşlı İzmir müstantikliğine talebile Muş M. U. si Mümtaz, 35 lira maaşlı Silivri M. U. liğine ahvali sıhhiyesine mebni Çölemerik M. U. si. 30 lira maaşla Uşak M. U. muavinliğine hukuk mektebi mezunlarından Fethi Sezai, 30 lira maaşla Sivas M. U. muavinliğine hukuk mezunlarından Mehmet Tuğrul, 40 lira maaşlı Balıkesir ceza hâkimliğine ahvali sıhhiyesine mebni Niksar hâkimi Salim, 22 lira maaşlı Iğın sorgu hâkim vekillğine talebiyle Kilis sorgu hâkim vekili İrfan, 40 lira maaşlı Sivas sulh hâkimliğine talebiyle Niğde M. U. muavini Murat Baha, 30 lira maaşlı Sivas âzâ mülâzimliğine hukuk mektebi mezunlarından Mukadder baha, tayin edilmiştir. 23- 4 - 935

Vekillikçe yapılan tamimler :

Kaçakçılık kanunlarına göre hapis cezasile birlikte para cezasına da mahkûm edilmiş olan bir şahsın hapis cezasının infazından sonra ve para cezasının infazından önce işlediği başka bir suçundan dolayı yapılacak duruşması sonunda, ikinci suçun istilzam ettiği hürriyeti bağlayıcı cezanın tekerrüre binaen artırılması lâzım geleceğine ve sairye dair temyiz mahkemesi ceza genel hegetince ittihaz olunan 4/3/935 gün ve 13/10 sayılı karar sureti aşağıya yazılmıştır.

**Temyiz mahkemesi ceza genel heyetinin 4 - 3 - 935
gün ve esas : 13, karar : 10 İtiraz : 31 sayılı ilâmı sureti.**

Evlerinde kaçak tütün bulundurmaktan suçlu eşhastan Rıza oğlu Şük-
rünün 1918 numaralı kanunun 25/2 40 ve 1701 numaralı kanunun 60 ıncı
maddelerine tevfi kan ve mer kumun aynı cinsten bir aylık mahkûmiyeti sa-
bıkası bulunmasına binaen (altı) ay hapis (140) lira hafif para ve (bir)
sene sürgün cezasile mahkûmiyetine dair Muğla ihtisas mahkemesinden
verilip katileşen 23/5/932 tarihli karar yazılı emir üzerine temyiz üçüncü
ceza dairesince bittetik : suçlu Şükrünün Burdur mahkemesince bir ay
hapis ve 60 - lira para cezasile mahkûmiyetine dair olan hükmün dosya içe-
risindeki telgraftaneden yalnız hapis cihetinin infaz edilip para cezasının
infaz edilmediği anlaşılmasına ve tamamen infaz edilmeyen sabık mahkû-
miyet tekerrür kaidelerinin tatbiki için esas tutulamayacağına nazaran suçlu
hakkında ceza kanununun 81 inci maddesinin ikinci bendi hükmünün dahi tat-
bik edilmemesinin yolsuzluğuna dair yazılı emre atfen ihbarnamede yazılı
olan mütalâa varit olmadığından reddine dair verilen karar aleyhine baş
müddei umumilik yüksek memuriyetinden hâdisede mevzuubahs olan teker-
rür meselesi para cezasına ait olmayıp hapis cezasına mütâallik bulunma-
sına göre hapsi müstelzim olan son cezanın da tekerrüre esas ittihazı lâzımei

kanuniyeden bulunmasına ve her ne kadar evvelki hükmün hapis cezası infaz edildiği halde para cezasına mütaallik olan kısmı infaz edilmemiş ise de hapis cezasına fer'olan para cezaları asıl cezadan madut olmamak noktasından hapis cezalarında tekerrürde tayini muamele ve karara dahi esas teşkil edemiyeceğine ve evvelki cürüm hem hapis ve hem cezayı naktiyi müstelzim olup ta her ikisi de tamamen infaz edilmiş olsa dahi ikinci cürüm yalnız hapis cezasını müstelzim olmasına göre her iki nevi ceza üzerinden tekerrür kaidesinin tatbiki ile cezanın iki suretle tezyit ve teşdidine mesagı kanunî bulunamayacağına nazaran temyiz kararında isabet görülememiş olduğundan kararı mezkûrun ref'ile mahalli kararının bozulması hususunda ve müddetinde itiraz edilerek bu baptaki evrak 10/3/934 tarihli itirazname ile birinci başkanlık dairesine tevdi edilmekle umum ceza heyetinde okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşölüp düşünüldü.

Suçlu hakkında 1701 numaralı kanunun 60 ıncı maddesi mucibince hükmedilen hafif para cezasının inhisarlar idaresinin hukuku şahsiyesine mütaallik ve tazminat kabilinden olduğu vaki içtihad ihtilâfı üzerine ahiren temyiz umumî heyetince tevhibi içtihad suretile kararlaştırılmış olmasına ve bu gibi tazmin mahiyetinde bulunan para cezalarından dolayı tekerrür hükümlerinin tatbiki icap etmiyeceğine göre itirazname mündericatı yerinde görülmekle yazılı emre matuf mütalâanın reddini tazammun eden temyiz kararının kaldırılmasına ve para cezasına ait sabit mahkûmiyetin henüz infaz edilmemiş olması hapse mütaallik olup infaz edilmiş olan sabık mahkûmiyetinden dolayı tekerrür ahkâmının tatbikine kanunen mani teşkil etmediği cihetle mezkûr sabık mahkûmiyet nazara alınarak hapisten dolayı tekerrür hükmünün tatbikinden zuhul edilmesi yolsuz ve kanuna aykırı görülmekle ceza muhakemeleri usulü kanununun 343 üncü maddesine tevfigan mahallî hükmünün bu sebepten ötürü bozulmasına 4/3/935 tarihinde ittifakla karar verildi.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun bazı maddeleri H.

10/4/935 gün ve 511 — 168 sayılı yazıya karşılıktır.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun umumî hükümlerine dahil bulu-

nan 66, 71, 76, 77 79 ve 83 üncü maddelerinde (Hâkim) tâbiri mutlak olarak kullanılmış olduğundan, bu tâbir, esasen hâkim sıfatını haiz bulunan müstantiklere de şâmilidir.

Mezkûr kanunun 65 inci maddesinde (altıncı faslın aşağıda...) diye yazılı olmasına ve 195 inci maddenin sarahatine binaen, müstantikler, karar hâkimi sıfatı ile gördükleri işlerde dahi, lüzum gördükleri takdirde ehli hibre seçmek ve dinlemek, keşif ve istiktap yapmak gibi, delillerin toplanması cümlesinden olan adli işleri yapmağa salâhiyetlidirler.

Keyfiyetin istilâmda bulunan sorgu hâkimliğine tebliği.

Ceza muhakemeleri usulü kanunun bazı maddeleri hakkında :

13.4/935 gün ve 963/141 sayılı yazı K :

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 125 ve 128 inci maddeleri hukuku âmme davası açılmazdan evvel yakalanan suçlular hakkında ne suretle muâmele yapılacağını göstermektedir. Bu maddeler hükümlerine göre, hukuku âmme davası açılmazdan önce yakalanan suçlu sulh hâkimi huzuruna götürülür ve hâkimlikçe de zikrolunan 125 ve 128 inci maddelerdeki kayıt ve şartlar dairesinde tevkif olunabilir. 125 inci maddenin son fıkrasında (106 ıncı maddeden 123 üncü maddeye kadar olan madde hükümleri bu hallerde de carîdir) denilmekte olmasına nazaran, sulh hâkimliğince verilen tevkif kararı tarihi, hukuku âmme, davası açılarak iş müstantikliğe verildiği takdirde müstantiklikçe re'sen yapılacak takipler için başlangıç sayılır. Şu kadar ki sorguyu müteakip maznunun tevkifini gerekli kılan sebeplerin kalmamış olduğu görülürse tevkifin hemen geri alınmasına karar verilerek tasdik için reis veya hâkime arz olunur.

129 uncu maddeye gelince, bu madde hukuku âmme davası açıldıktan sonra yakalanan suçlular hakkında yapılacak muâmeleden bahseder. Madenin birinci fıkrasının birinci hükmü mucibince, yakalanan şahsın hemen selâhiyetli mahkeme ve müstantika götürülmesi iktiza eder ki esas olan da budur. Şayet böyle yapılmayıp ta fıkranın ikinci hükmü mucibince önce

sulh hâkimi huzuruna götürülmüşse sulh hâkiminin kararnamesile yine selâhiyetli mahkeme veya müstantika götürülmesi gerektir. Bu halde sulh hâkiminin yapacağı iş maznunun hüviyetini tayinden sonra hakkında hukuku âmme davası açılmış olması esbabı mucibesine binaen, maznunun evrakile birlikte selâhiyetli mahkeme veya müstantika gönderilmesine karar vermekten ibaret olup, maddenin «2» inci fıkrası sarahati veçhile, tevkif veya serbest bırakılma kararını vermek selâhiyeti, ancak davaya bakmakda olan mahkeme veya müstantika aittir.

Keyfiyetin istilâmda bulunan sorgu hâkimliğine bildirilmesi.

Yunan isyanına iştirak edenlerin yaptıkları muamelede bilinmesi icab eden hususlara dair :

Mart ayındaki Yunan isyanına iştirak etmiş olmak yüzünden haklarında takibat yapılmış olan eşhasın mallarının ilân edilen fevkalâde bir kanunla hükümetçe müsadere edilmiş olduğu ve binaenaleyh Yunan bandıralı gemiler üzerinde herhangi bir alım ve ipotek veya mümasil bir muâmele yapmak isteyeceklerin ileride bir zarara maruz kalmamaları için muâmele yapmak istedikleri gemi hakkında evveleminde Yunan deniz ticareti dairelerinden geminin zaptedilip edilmediğinin tahkik olunması lüzumu Yunan sefaretinin takririne atfen hariciye vekâletinden bildirilmektedir.

Vatandaşlarımızın Yunanlı şahıslar ile yaptıkları muâmelede zarara duçar olmaktan vikayeleri için yukarıda yazılı hususların malûmat husulü zımında adliye dairelerine ve noter ve noter muavinlerine tebliğini isterim.

Münhal katipliklerin vekilliğe bildirilmesi ve münhallere kimsenin tayin edilmemesi hakkında

Tatbıkı mutasavver bulunan hapishanelerin islâhat projesi münasebetile âli mektep mezunu olmayan hapishane müdürlerinin münhal vukuunda peyderpey maaşlarına muadil kâtipliklere nakli ile yerlerine şeraiti lâzımei haiz zevat tayin edileceğinden iş'arı sabık veçhile dair-i kazaiyenizde

münhal vuku buldukça maaşlarile birlikte münhalâtın muntazaman bildirilmesi ve vekâletten emir telâkki etmeden münhallere kimsenin tayin edilmemesi tamimen tebliğ olunur.

Cigara kâğıdı para cezaları-
nın tahsili sureti hakkında ;

1/4/935 gün ve 169 sayılı yazı karşılığıdır :

1/1701 sayılı kanunun «69» uncu maddesi delâletile, 558 numaralı kanunun «14» üncü ve «907» numaralı kanunun «5» inci maddelerine tevfi-kan verilen para cezaları, mütezayid nisbet esasına müstenit bulunmasına binaen, cürüm cezası ve binaenaleyh ağır para cezasıdır.

2 — 1701 numaralı kanunun «70» inci maddesi hükmü hey'eti mahsusalar tarafından verilen para cezalarının hapse çevrilmesinde kabili tatbik olup 1918 numaralı kanuna tevfi-kan ihtisas mahkemelerince kaçaklıktan mahkûm edilmiş olan kimseler hakkında hapis cezasile birlikte hükmedilmiş olan para cezalarının hapse çevrilmesinde «2271» sayılı kanunun «3» üncü maddesi hükmünün nazara alınması gerektir.

Temyiz mahkemesi içtihadının da bu merkezde bulunduğu bildirilir.

Ziraat bankasına, zürraa yaptığı krediler dolayısıyla
2036 sayılı kanunla bahşedilen muafiyet hakkında

31/8/1932 günlemeçli ve 3 sayılı genel yazıya ektir.

2036 sayılı kanunun birinci maddesi, (ziraat bankasının münhasıran zürraa ve zürradan müteşekkil zirâî kooperatiflerle kooperatif birliklerine yapacağı her nevi «kredi muameleleri» ne ait borç senetleriyle bu kredilere müteferri bilûmum senedat, evrak ve vesaik, kuyut, defatir ve hülâsayı hesabiyeler ve bankaya teminat gösterilen gayri menkullerin ipotek ve menkul rehin muameleleri) ni damga, tapu ve noter harçları, muamele vergisi ve sair her nevi tekâlif ve rusumdan muaf tutmakta ise de bu muafiyetin,

zürraa kolaylık olmak ve ziraî kooperatifleri himaye ve teşvik etmek maksadına müstenit ve kredi muamelelerine münhasır olduğu ve bu vaziyete göre icra takip taleplerinle ödeme emirleri (kredi açma işi) ne müteallik ve ona müteferri evraktan sayılamıyacağından mezkûr evrakın yukarıda anılan 2036 sayılı kanunun birinci maddesi mevzuuna idhalen damga resminden istisnasına imkân görülemediği ve keyfiyetin bu şekilde tashihaan tebliği maliye vekilliginden bu kerre alınan 12 - 17/1/1935 günlemeç ve 1109/5 sayılı yazıda istenmiştir.

Kredi açma işine ait ve ona müteferri kâğıtların nelerden ibaret olduğunun tayin ve takdiri hazineye ait ve raci bulunduğu bundan böyle yukarıki bildiriliş şekline göre muamele yapılması lüzumunun memuriyetinize bağlı bütün icra dairelerine tebliği tamimen beyan olunur.

FRANSADA ADLÎ İSLAHAT

Yazan : İtalya temyiz mahkemesi reisi

Mariano D'amelio

Staviski davası ve meclis tahkikatı ile meydana çıkan hâdiseler teşkilâtı esasiyede ıslahat yapılacağını ihsas ediyorlardı. Fakat meclise teşkilâtı esasiye ıslahatı yerine adliye ıslahat projesi verildi. Meclise kanun lâyihası verilir verilmez adliye nazırı perno gazetecilere projenin ana hatlarını anlattı. Başvekil Flander dahi bu projeye, seri bir surette temas ederek adliye islâhatından ziyade adalete müteallik ıslahatın mevzuubahsolduğunu söyledi. Fakat bu proje, objektif bir surette tetkik edilirse ne adliye ne de adalet ıslahatının mevzuubahsolmadığı anlaşılır. Projede daha ziyade iş başında bulunan ve istiklâl ve haysiyetlerinin teminini isteyen hâkimlere huzur ve itminan vermek gayesi takip edilmiştir. Müstakbel hâkimlerin ne suretle seçilip alınacakları, adliye teşkilâtı gibi meseleler hakkında bilâhare bir karar verilecektir. Samimî olmak için bu ıslahatın teknik bir mahiyet ve kıymeti haiz olmadığını söyleyebiliriz. Projenin daha ziyade içtimaî ve ahlâkî bir ehemmiyeti vardır. Bu projeye zamanın fikrî şeraitini gösteren bir endeks nazarıyla bakılabilir. Fransada hâkimlik kariyeri, bu memleketin en şayanı hürmet olan ve bilfiil çok hürmet gören sınıflarından biridir. Muhtelif zamanlarda muhtelif fikir ve cereyanların tesiri altında kalmış olan bu meslek değişen bir manzara göstermekle beraber, hayli an'ane peresttir; ciddi, sert ve haşindir. Fakat namus ve zekâ ile temayüz eden bir çehreye maliktir. Hükümleri, halâ ihtisar ve vuzuhun, ve ilmî nazariyelerin misal ve numunesi olarak gösterilir. Hükümlerin ihtiva ettiği attendu lerle, hâkimlerin fikir ve mütalâaları o kadar güzel ve muntazam sıralanıyor ki, çok az söylendiği halde insana artık söylenecek bir şey kalmamış kanaati geliyor. Dünyada temyiz mahkemelerinin en mükemmel bir numunesi olan fransız

WILL KUTUN
ASLINA

temyiz mahkemesinin otorite ve perestiji daima çok büyüktür. Adli senenin başlangıcında Sainte Chapelle de yapılan açılma merasimine kırmızı ku-
maştan ve ermiden mamul elbiselerile iştirak eden hâkimler alayı göz ka-
maştıran, çok cazip ve muhteşem bir manzara arzeder. Şimdi bu müheyp
ve muazzam organizme endişeli bir çehre gelmiştir. Çünkü bir iki sene-
denberi, her gün büyük gazetelerin sayfelerini dolduran, dolandırıcılık
katil ve yolsuz müdahale vak'a ve hikâyeleri yüzünden, asırlardanberi ken-
disine karşı beslenmekte olan takdir ve hürmet hislerinin sarsılmakta oldu-
ğunu görüyor. Onun için hükûmet bir adlî ıslahat projesi hazırlamak ve
meclise vermek mecburiyetinde kalmıştır. Adliye nazırının sözlerine göre
bu projenin ihtiva ettiği esaslar şunlardır.

A) Siyasî kuvveti adlî kuvvetten fi'len ayırarak hâkimlerin istiklâlini
temin etmek ;

B) Ceza davalarının muhakemelerini sür'atle bitirmek ;

C) Muhtelif vekâletlerin kanun tanzimine matuf faaliyetlerinde insi-
cam ve vahdet temin etmek ;

Bu son esasın adlî ıslahat ile hiç bir alâkası yoktur. Veyahut varsa da
pek azdır. Adliye vekâletinde kanunî bir merkez bürosu teşkil edilecek
muhtelif vekâletlerde hazırlanan kanunların, birbirleriyle ve mevcut kanun-
larla ahengini temin ve mümkün olduğu kadar da teşriî tekniğe riayet için
bu teklifler merkez bürosunda toplanacaktır. Böyle bir büro hayli zaman-
danberi bizde tesis edilmiştir. Ve vazife verildiği zaman mükemmel bir su-
rette çalışmaktadır. Fakat her nezarette istiklâl hissi o kadar müfrittir ki
bazen, nezaretlerde hazırlanan tekliflerin bu büroya verilip orada iptidâi
bir tetkika bile tâbi tutulmasına mani teşkil etmektedir. Fransada teşkil edi-
len bu yeni daireye muvaffakiyetler temenni ederiz. Bizim bu makalede meş-
gul olmak istediğimiz mevzu, ile yalnız şekli bir irtibat ve alâkası olduğu
için daha ziyade üstünde durmayarak nasıl çalışacağını istikbale bırakalım.

İkinci esas için de aynı mülâhazalar yürütülebilir. Ceza davalarını ça-
buk bitirmek için ceza muhakemeleri usulü kanununu değiştirmek çok güzel
çok isabetli ve şayanı temennidir. Projede daha ziyade ehli hibre mesele-
sile meşgul olunuyor. Ehlihibreye raporlarını vermek için üç aylık bir
müddet veriliyor. Projede bu müddetin ancak zaruret halinde temdidini
temin edecek garantili bir usul koyduktan sonra uzatılmasını kabul ediyor.

Müddete riayet etmeyen ehlihibre değiştirilebileceği gibi inzibatî bir muameleye tâbi tutulabilecek projede usule taallûk eden daha bir takım hükümler de vardır. Bu hükümlerde, kanunî merkez bürosu gibi, siyasî icaplar dolayısıyla adli islâhat projesine girmiştir. Şimdi projenin hakikî ıslahatı adliye müteallik hükümlerini tetkik edelim.

Hâkimlerin istiklâlini temin için (müddeiumumiler: Les magistras du parquet adliye nazırının emri altında kalıyorlar) azli caiz olmayan yüksek hâkimler arasından seçilen ve tam bir istiklâlî haiz olan umumî müfettiş denilen bir makam ihtas olunuyor. Terfi edecek hâkimlerin listesini tanzim etmek veya müstantiklik vazifesi görececek hâkimleri ayırmak selâhiyet ve mesuliyeti bu müfettişi umumîye veriliyor. Hâkimlere (magistrature ossise) müteallik her kanun ve nizam evvel emirde bu müfettişi umuminin nazarı tetkikına arzedilecektir. Böyle bir müfettişi umumîlik ihdas olunmakla beraber Cumhur reisinin hâkimlerin tayinini tasdik etmek hakkına hâlel gelmemektedir. Hâkimletin tayininden parlamento huzurunda yine adliye vekili mesuldür. Umumî müfettiş yalnız hâkimlerin tayinlerini arz etmek selâhiyetini (inspracsentation) haizdir. Kendisinin teklifi olmadıkça hiç bir tayin yapılamıyacaktır. Adliye vekili umumî müfettişin teklifini reddedebilecektir. Kanun bu ret selâhiyetinin istimal edileceği nadir halleri sarahaten tayin etmiştir. Vekil bu selâhiyeti istimal ettiği takdirde umumî müfettiş üç hâkim ismi arzetmeğe ve vekil de bu üçten birini seçmeğe mecbur kalacaktır.

Bu yeni şahsiyet hâkimlerin reisi olacaktır. Haiz olduğu yüksek selâhiyet hangi şekilde garanti altına alınacaktır? Bu hususta kanunda hiç bir sarahat yoktur. Bir diktatör bütün hüsnüniyetine rağmen aldanabilir. Umumî müfettişin haiz olduğu büyük iktidarın garanti altına alınması hususunda vekilin ilk yegâne ret hakkı müstesna olmak üzere hemen hiç bir çare yok gibi görünüyor. Alâkadarların, tayinleri emrivaki olmasından evvel itirazlarını reddedebilmeleri için umumî müfettişin vereceği kararların evvelâ kendilerine tebliğ edilip edilmeyeceğine dair de kanunda bir hüküm yoktur. Kendisinin haiz olduğu yüksek perestije ve mesuliyet hissine itimat olunuyor. Bununla beraber müfettişi umuminin yanında iki komisyon çalışacaktır. Biri (Tableau d'avancement) terfi lâvhası tanzimi ile mükellef komisyon (21 haziran 1927 tarihli kararname) diğeri (Presentation aux em-

plois vacants) vazifesile mükellef komisyon (20 şubat 1934 tarihli kararnâme) bu komisyonlar hakkındaki mevcut hükümleri, devlet şurasının mütalâası alındıktan sonra, adliye nazırı bir kararnâme ile tadil edecektir. Tadilden sonra, bu gün vekil tarafından serbestçe tayin edilmekte olan yüksek hâkimler, istinaf mahkemesi birinci reisleri, müddei umumiler, temyiz mahkemesi âzaları da terfi lâvhasına gireceklerdir.

Hükûmetin yaptığı teklif tecrübe mahsulü olabilir; fakat umumî müfettişin siyasi kuvvet tarafından tayini ve aynı kuvvet tarafından azli noktası da tecrübeye muhtaçtır. Maahaza bu usul hâkimlere istiklâl temin etmek için demokrat bir hükûmetin gösterebileceği azamî teminattır. Bu sisteme, kendilerinden birinin yüksek idaresi altında bulunan bir nevi sınıf muhtariyeti nazariyle bakılabilir. Fakat bu da tam olmayan bir muhtariyettir. Bu sistemin karşısında, rey veya müsabaka usulüyle yapılan bir başka terfi sistemi daha mevcuttur. Bu sistemde; bütün azası hâkimlerden mürekkep bir meclis vardır. Terfia lâyük olanların (hâkim olsun, müddei umumî olsun) liyakat derecelerini uzun, yorucu ve bitarafane tetkiklerden sonra bu meclis tesbit eder. Meclisin kararlarına karşı alâkadarlara itirazlarını bildirmek hakkı verilmiştir. Her hekim hakkında verilecek karar esbabı mucibeye istinat eder. En nihayet bu meclis vekile her sene yenilenmesi lâzım olan bir terfi listesi taktim eder. Vekil müsabaka ile terfi yapılacaksa bu liste ile mukayyettir. Rey ile terfi yapılacaksa listeye riayet etmeğe çalışır. Bu sistem demokrasinin çok arzu ettiği hâkimlerin istiklâlleri gayesini daha iyi teminat altına almak kudretini haiz gibi görünüyor. İtalyada kabul ve tatbik olunan usul de bu sistemdir. Projede tavsiyenin memnu olduğuna dair de hükümler vardır. Hâkimlik vazifesile telifi caiz olmayan haller (incompatibilite) arttırılmıştır. 30 kânunuevvel 1928 tarihli kanuna göre hâkimler mebus ve âyan âzası olamazlar. Yeni projeye göre vilâyet ve belediye meclisleri âzası da olamazlar. Gûya hâkimleri siyasi mücadelelerden uzak tutmaktır. Fakat bu tedbirlerin mahzurları da vardır. Çünkü teşriî ve idarî meclisleri yüksek tecrübe ve iktidar unsurlarından mahrum eylemektedir. Klâsik demokrasi, vatandaşların mümkün olduğu kadar çok olarak umumî hayata iştiraklerini arzu ettiği, için, binnazariye hâkimlikle telifi mümkün olmayan vazifelerin artırılmasından hoşlanmıyordu.

İtalyada hâkimler teşriî meclislere girebilirler. Ve ilga edilmezden evvel

diğer idarî meclislere de girebilirlerdi. Korporatif sistem bir nizam tesis etti. Bu yeni nizamda inconpatibilite hemen yok gibidir. iş cüzdanını gösteren herkes sindikalara federasyonlara, korporasyonlara girebilir. Inconpatibilite kendimizi korumak istediğimiz fenalıklara karşı müessir bir koruma vasıtası değildir. Çünkü tehlike memurların za'ından ziyade bazı siyasi adamların cür'etkârlığındadır.

En emin çare itiyatları düzeltmektir.

Türkçeye Çeviren

Atıf Akgüç

Bursa Saylavı

TASNİF VE HAPİSHANE BİNALARI

İngilizceden :

Yazan :

Dr. F. Lovell Bixby

Ceza müessesesinin en eski ve en yayılmış olarak bilinen vazifesi mücrimleri sıkı muhafaza etmek, kaçmalarına mâni olmaktır. Hapishane hareketinin başlangıcında bu müesseselerin yegâne vazife ve mesuliyeti bundan ibaretti. Bu tesir altında hapishane yapılarile uğraşanların kale tarzındaki bina şeklini tekâmül ettirmeleri tabii idi. Yüksek setlerle çevrilmiş, kalın duvarlı binalar içinde muhkem odalar veya hücreler inşa etmek, müteaddileri sıkı muhafaza altında bulundurmak için en emin ve en ucuz yol olarak görünüyordu. Son aletlerin ve usullerin bu kalelerden kaçmak hususunda mahkûmlar tarafından kullanılması ihtimaline karşı koyabilmek için, daha pahalı malzeme kullanmak ve daha kuvvetli emniyet tedbirleri almak lüzumu hissedildi Fakat bunların masrafı o kadara çıktı ki mahkûmları barındıracak yer bulmak işi imkânsızlaştı : . Âzamî derecede muhkem asrî bir hapishanede arsanın kıymeti hariç olmak üzere bir hücre beş bin dolara mal oluyor.

Hapishane masrafları yalnız muasır inşaatın daha yüksek olmasından değil, aynı zamanda mahpusların da çoğalmasi yüzünden artmıştır. İtimada şayan nüfus tahriri rakamları bu memleketin hapishane ve islâh müesseselerinde 1910 da 68,735, buna mukabil 1925 te 96,125 kişi bulunduğunu gösteriyor. Bu 27,300 kişilik tezayüt on yedi senelik bir müddet zarfında olmuştur. Niw cerzy (new jersey) müesseseler ve şubeler departmanı ta-

National Society of Penal Information, Inc.

Vol : II

News Bulletin

No 2

114 East 30 Ch Street, Newyork

page 1

April 1934

harri kısmının hazırladığı rakkamlardan anlıyoruz ki 1919 ile 1929 seneleri arasında geçen müddet zarfında bu hükûmette hapishane mevcudu % 36 nisbetinde fazlalaşmıştır. Memleketin her bucağından gelen raporlar tezayüt nisbetinin aşağıdan ziyade yukarıya doğru gittiğini gösteriyor.

Zaman ilerledikçe artan bu kütle efradını cemiyet beşer bin dolarlık hücrelerde barındırmakta devam edemez. Hapishane idareleri emniyeti tehlikeye koymadan bina masraflarını indirecek pratik usuller bulmalıdır.

News Bulletin in son sayısında komisyon âzâsından William J. Ellis in “ ıslahta bir esas olarak tasnif ,, adlı bir makalesi çıktı. Ellis Nev cerzey tasnif plânını izah ederek müessesedeki terbiye ve muâmelenin şahsileştirilmesinin ehemmiyetini teyit ediyor. Tasnif evvel emirde suçluların ıslahını istihdaf etmekle beraber hapishane idaresinin diğer cephelerinde de ehemmiyeti haizdir. İşte bu yazının gayesi, tasnifin hapishane inşaatındaki masrafı azaltan cephesine işaret etmektir.

Hapishane kurumunda mazideki esas hata şuydu : Emniyeti temin için mahkûmların hepsinin kaleler içinde tutulması , halbuki bu tarz barındırma yerleri hapishane ve ıslah müesseseleri halkının yüzde ellisinden az bir kısmı için lâzımdır. Mütebakîsi daha ucuz olan orta ve asgarî derecede muhkem yerlerde emin bir surette muhafaza olunabilir. Bu kabil müesseseler ise kale tarzındaki inşaaata nazaran o kadar çok ucuz vücade getirilebilir ki hapishane programını genişletmeden evvel bir hükûmet, hapishane mevcudunun ne kadarının orta ve ne kadarının asgarî emniyet tedbirleriyle muhafaza edilebileceğini tayin etmek zarureti karşısındadır.

Âzamî derecede muhkem bir hapishane inşasında bir adam için beş bin dolarlık masrafa mukabil, kâfi derecede salim en az emniyet şartlarını haiz hapishaneler kurumunda bu masraf bin dolardan azdır. Orta derecede muhkem hapishanelerde umumî yatakhaneler yapmak suretile bir adamın masrafı takriben 1500 dolardır.

Bir mahpusun, muhtelif tip müesseselerden hangisine konulması icap ettiğini anlamak için ilk adım, o mahkûmu ihatalı bir surette tetkik edecek bir tasnif programı çizmektir. Adamları orta veya en az derecede muhkem yerlere ayırırken suçlarını veya mahkûmiyet müddetlerinin uzunluğunu veya kısalığını esas ittihaz etmek bir felâket olur. Her adamın dimağî bedenî teşekkülâtı ve içtimaî mazisi o adamın tipini tesbit eden âmil olmalıdır.

Komisyon âzâsından Ellis yukarıda temas ettiğimiz yazısında Nev cerzi deki on iki senelik tasnif tecrübesine istinaden büyük mahkûmları (çocuk olmıyanlar) altı guruba ayırmanın tavsiyeye şayan bulunduğuna işaret ediyor.

1. — En geniş gurup dimagî ve bedenî vaziyetleri normal olanlardır. Bunlar müessese nizamları altına sokulabilirler. Bu gurup için orta veya en az emniyet tedbirleri sadece daha ucuz olmakla kalmaz. ıslahları hususunda da daha müessir olur.

2. — İkinci derecede kalabalık gurubu itiyadî mücrimlerle cemiyet düşmanı olanlar teşkil eder. Bunlar serbest bulunduruldukları zaman cemiyet için bir tehlike, hapis edildikleri zaman ise müessese için bir korku olurlar. Bu guruba dahil bulunanların kaçması, fesat tahrik etmesi, tehlikeli kaçakçılıklarla meşgul olması ve daha bir takım mümasil yollarla hapishanelerin selâmetini ârizaya koyması muhtemeldir. Her tecrübeli hapishane memuru bilir ki bu gurup umum mevcuda nazaran az olmakla beraber belâlı bir ekalliyettir. Zira bunlar hapishane dahilinde söz dinleyenleri ayaklandırır. Binaenaleyh bu zümreye dahil olanlar en fazla emniyet şartları altında bulundurulmalıdır.

3. — Her zaman birkaç tane de uyuşuk, kabiliyetleri sönmüş mahpuslar vardır. Uyuşuklukları, müzmin hastalıkları ve kötürüm vaziyetleri bunların iyi ceza müesseseleriyle ıslah edilmeleri imkânsızdır. Bu guruba dahil bulunanların ekserisini fazla emniyet tedbirleri altında bulundurmak lüzumu yoktur. Hattâ bunları hücrelerde yaşatmak hastalıklarını arttırmak demektir.

4. — Aynı suretle her müessesede dimağ ve sinir bozukluklarından muztarip kimseler vardır. Deliler saralılar, belli surette zaif ruhiyetliler, bunlar ıslah müesseselerinden alınıp en fazla emniyet şartları altında sıkı bir tedaviye tâbi tutulacakları hususî hastahanelere sevk edilmelidir.

5. — Şimdi tarif ettiğimiz hasta tiplerine ilâveten bir de her zaman nisbeten müstakar basit ebleh tipleri vardır ki bunların mücrimiyeti dimagî noksanlarının yanında ikinci derecede kalır. Bu sakat mücrimler müessese için her şeyden önce bir inzibat ve emniyet meselesi teşkil etmezler. Bunlar uzun müddet müessese terbiyesine mühtaçtır. Fakat muhafazalarının temini için mücrim ruhiyette olmıyan «ebleh» lerin asrî mektepleri bu gurup için de elverişlidir.

6. — Basit «ebleh»lerden farklı olarak bir de cidden sakat mücrimler gurubu vardır. Bu müteaddilerin dimağî gayri tabiiikleri, ruhî muvazenesizlikleri ve zaafı ile (birleşerek) muzaaf bir şekil almıştır. Bu grup üzerinde « Napanoch » ta yapılan tecrübe bunları içtimâî hayata alıştırmamanın imkânı olmadığını göstermiştir. Maamafih mümeyyiz vasfı, eblehlikle, muvazenesizliğin imtizacı olan bu zümrenin müessesede kaldıkları müddetçe âzamî emniyet tedbirleri altında bulundurulması lüzumu vardır.

Bu guruplardan ancak ikincisi, dördüncüsü ve altıncısının muhafazası âzamî emniyet şartlarına muhtaçtır. Frenton hükûmet hapishanesine bir sıra gelen 2000 mahkûm üzerinde yapılan son bir müşahede bu üç grup umumî yekûnun ancak % 36.9 unu teşkil ettiğini göstermiştir.

2000 mahpusun % 63.1 inin en az veya orta emniyet şartlarını haiz yerlerde barındırılması muvafık görülmüştür.

Islahat murahhas âzâsı Dr. V. C. Branham'ın «Nevyork hapishane mahkûmlarının tasnifi» ne dair hapishane idare ve inşaat komisyonu için hazırladığı bir raporda müşabih neticeler görülmektedir. Bu müesseselerde 8475 (çocuk olmıyan) mahkûm üzerinde yapılan tetkiki esas ittihaz ederek Dr. Branham şu suretle tevsim ettiği dört grup vücade getiriyor : Koloni gurubu, mahdud (manen bağlanmış) grup, ruhî hastalıklar gurubu bir de hastahane gurubu, manen bağlanmış diye tevsim ettiği gurubu muvakkat ve muahhar diye de ikinci bir tasnife tâbi tutuyor. Koloni gurubu en az emniyet şartları altında bulundurulmağa müsaittir. Muvakkat manen bağlanmış grup orta emniyet derecesine ayrılmıştır. Dr. Branham umum yekûnun % 24.5 koloni. % 34.7 sini muvakkaten manen bağlanmışlar olarak gösteriyor ; şu halde bu mahkûmların % 59.2 si daha ucuz müesseselerde barındırılabilir demektir. Dr. Branham şunu sarahaten söylemiyorsa da mantıkan tahmin olunabilir ki ruhî hastalar ve hastahane gurubunda bulunanların hepsi de en son emniyet şartları altında tutulacak değildir. Eğer bu tahminimiz doğru ise iki hükûmet arasında görülen fark daha ziyade azalmağa mütemayildir.

Lewisbury yeni federal ceza müessesesi plânlarının ilânı da gösteriyor ki federal hapishaneler bürosunun tecrübesi Nevvyork ve Nev cerzeyinkine müşabihdir. 1200 mahkûmun ancak % 25 i için hücre tertibatı ve levazımı temin olunmuştur : % 25 umumî koğuşlarda ; % 20 si dört, altı ve sekiz

olarak ; % 20 mik'âbı yatakhanelerde ve % 10 u da alelâde odalarda kalacaklardır.

Zikredilen delâil hapishane binalarında imkân olan yerlerde daha ucuz tipteki inşaatın arzu edildiğini gösteriyor. Bu aynı zamanda üç mütekâsif ehemmiyetli ceza sisteminde orta ve en az emniyet dairelerinin inkişafına doğru bir temayül bulunduğu da irae ediyor. Fakat burada şöyle bir sualle karşılaşırız : Ellis tarafından tasvir edilen bir tasnif plânı hücrelerin ve demir parmaklıkların yerini tutarak hapishane müfettişlerinin, (memurlarının) emniyeti temin hususundaki mes'uliyetlerini tekeffül edebilir mi ?

Bu سوالın cevabı tecrübede (filiyatta) aranmalıdır. Nev cerzey'in bu gün 230 u kadın olan 1060 a yakın mütaaddisi muvaffakiyetli bir surette orta ve en az emniyet şartları içinde yaşamaktadır.

Leesburg Farm - Lizburg çiftliği on senedir % 2 den az bir firarla faaliyettedir.

Nev cerzeydeki muvaffakiyetli tecrübenin geniş mikyastaki saiki müessesenin esas programının bir kısmı olan çok dikkatli tasnif, tekrar tekrar tasnif tetkikatı yapmasıdır. Teşkilâtta tasnif komitesinin hususî bir ehemmiyeti vardır. Bu komitenin içtimalarında mütahassısların fikirleri münakaşa edilerek ahenktar bir mecra verilir. Bir meselenin takdiri grup mütabakasıyla olur ; ve tecrübeler göstermiştir ki bu suretle varılan neticeler ferdi tavsiyelerden daha ziyade şayanı itimattır. Hapishane kurumu programında tasnif tetkikatı yapmak esaslı bir adımdır. Nev cerzey plânındaki muvaffakiyet bu hükûmetin mücrimlerinin bazı evsafı haiz olmalarından değildir. Her hükûmette bunun aynı yapılabilir. Lâzım olan şey : Münferit tetkikatı yapacak ve her fert için takdirlerini tatbik sahasına koyabilecek usulleri hazırlayan adam bulmaktır. Tasnif usulünü kurarken yapılan masrafı lüzumsuz inşaaata yapılan sarfiyattan daha azdır. Binaenaleyh daha kârlıdır.

Türkçeye çeviren :

M. Şerif

YENİ KİTAPLAR:

DENİZ TİCARETİ HUKUKU

Yazan: *Mazhar Nedim Göknil*

Ankara Hukuk Fakültesi deniz ticareti
hukuku profösörü

Hukuk neşriyatımız, en büyük ihtiyacımızı karşılayan güzel bir kitapla daha zenginleşti. Bugün elimizde deniz ticareti hukukuna dair oldukça faydalı bir eser var demektir.

Oldukça faydalı diyorum. Çünkü bu gibi eserlerde en çok lüzumlu olan şey mufassal arama cetvelidir. Bu kitap çok yazık ki böyle bir anahardan mahrum bırakılmış.. Bununla beraber esaslı bir tetkikin, ciddî bir çalışmanın mahsulüdür. Zengin kaynaklardan iktibaslar yapılmış ve açık bir ifade ile mevzu anlatılmıştır. Bu itibarla deniz ticareti hukuku hakkında esaslı bir fikir edinmek isteyenler için faydalı bir eserdir.

Türk deniz ticareti kanunu alman kanunundan aynen alınmış olduğu için kanunu medenîye yapılan atıfları türk kanunu medenîsile değil belki alman medenî kanunile anlamak mümkündür. Binaenaleyh meselâ 1015 inci maddenin her şeyden evvel bu bakımdan tetkik edilmesi ve mes'ele anlatıldıktan sonra türk kanunu medenîsile telif olunması lâzım gelirdi. Halbuki müellif eserine bu derece şümüllü bir saha ayırmamıştır. Filhakika: alman ticaret kanununun 474 üncü maddesine tekabül eden 1015 inci maddesi birlikte okuyalım:

«Deniz ticaretine ayrılan geminin veya gemi payının temliki halinde âkidler kanunu medenî esaslarına göre milkiyet hakkının nakli için iktiza eden teslim tarzı yerine bu hakkın iktisab edene hemen intikal edeceğini aralarında mukavele edebilirler.»

Bu maddeden anlıyoruz ki Alman kanunu medenîsinde milkiyet hakkının nakli için iktiza eden bir teslim tarzı vardır. Bir geminin milkiyeti de bu tarz ile diğer bir şahsa naklolunur. Fakat taraflar aralarında uyuşurlarsa bu teslim tarzından vazgeçerek milkiyetin derhal iktisap edene naklini mümkün kılabilirler.

Fakat bu teslim tarzının ne olduğunu anlayabilmek için gemilerin ne gibi bir mahiyet arzettiklerini kararlaştırmak lâzım gelir. Eğer bunlar menkul sayılırlarsa menkullerdeki teslim tarzını tetkik etmek, gayri menkul addolunurlarsa bu nevi mallardaki milkiyetin intikali şartlarını araştırmak zarurîdir. Halbuki ne aslında ne de türkçedeki metinlerde bu milkiyetin mahiyeti açıkça söylenmemiştir. Bu alanda en kat'î hükme icra ve iflâs kanununun 23 üncü maddesinde tesadüf ederiz. Kanun orada der ki: [Bu kanundaki «yani icra ve iflâs kanunundaki» ma'nasına göre gayri menkul tabiri gemilere de şamildir.] Fakat icra kanunu, gemileri icra safhasında gayri menkul hükümlerine tâbi tutmakla beraber onların mahiyeti hakkında bir hüküm sevkedemez. Şu halde bu sarahat mes'elenin halline kâfi gelmiyor demektir. Nitekim eserin değerli müellifi de pek haklı olarak bu fikirde bulunuyor. Bu vaziyet karşısında yapılacak en doğru hareket alman medenî kanununun bu bakımdan tahliline girişmektir.

Alman kanununa göre milkiyetin nakli için:

1 — Tarafların rızalarının birleşmesi lâzım gelir. [Menkul için: madde: 929; gayri menkul için: madde: 873]

2 — Tarafların birlikte tapu dairesinde ferağın icrasını istemeleri lâzım gelir. [Gayri menkuller için: madde: 925]

3 — Mal sahibinin temlik olunan kimseye malı teslim etmesi lâzım gelir. [Menkul için: madde: 929]

Milkiyetin nakli bu üç esasta toplanmakla beraber alman kanunu medenîsi bilhassa menkullerde birçok ihtimalleri daha göz önünde bulundurmuş ve nazarı olduğu kadar da amelî bakımdan ehemmiyeti haiz hükümler koymuştur.

Şimdi bunları gözden geçirelim:

a) Eğer mal temlik olunan kimsenin elinde ise milkiyetin intikali için rızaların birleşmesi kâfidir. [Madde: 929, fıkra: 2]

b) Eğer mal sahibi, temlik edeceği şeye zilyet ise, temlik olunan kimsenin dolayısıyla zilyet [1] olacağına dair yapılacak mukavele teslim yerine geçebilir. [Madde : 930]

Bu alandaki tetkikatımızı sahifelerce uzatabiliriz. Fakat deniz ticareti kanunundaki « teslim tarzı » tâbirini anlatmak için bu izahat kâfi gelir. Demek ki milkiyetin intikalinde rızaların birleşmesi gibi sübjektif unsurun yanı başında teslim dediğimiz objektif unsur da bulunmalıdır. Milkiyet bir vakıa değil belki bir hak olmasına ve her hak ancak objektif vasıtalarla isbat edilebilmesine göre teslim keyfiyetinin meydana gelmesi hukukan zârrurî bir şarttır.

Acaba Alman ticaret kanunundaki hükme ilmi ve bilhassa kazaî içti-hatlar ne gibi bir mâ'na veriyorlar ? Kanunu medenideki teslim tarzlarının kâffesi burada tatbik edilebiliyor mu ? Milkiyetin intikali zımnında yapılacak mukavele dolayısıyla zilyetliği temin eden mukaveleden başka bir şey midir ? Yoksa milkiyetin intikali sonradan teslim vecibesini ortadan kaldırıyor mu ?

İşte deniz ticaret kanununun sırf kaynak itibarile önümüze açtığı bahisler... Bundan sonra Türk Kanunu Medenisi gelir. Bizim kanunda milkiyetin intikali için bir teslim tarzı yoktur.

Filhakika gemiyi gayri menkul addedersek 633 üncü maddeyi, menkul addedersek 687 inci maddeyi tatbik etmeliğimiz lâzım gelir.

Bütün bu esaslar dairesinde tafsilen yazılacak bir deniz ticareti hukuku belki bir fakülte talebesi için fazladır. Fakat mahkemelerimiz için çok faydalı bir şey olacaktı. Bununla beraber bu güç ve çetin mevzu etrafında kıymetli tetkiklerle hukukçularımızı tenvir ettiklerinden dolayı değerli profesörümüzü tebrik ve eserin ikinci tab'ında mufassal bir arama cetveli ilâve etmesini ve tetkiklerinden hukukçularımızı daha fazla istifade ettirmesini rica ederiz.

8 - 5 - 1935

Es. Arsebük

[1] Possession médiate tâbirini başka suretle anlatamadığım için böyle ifade ettim. Alman kanunu medenîsinin 868 inci maddesi bu tâbirden anlaşılmak lâzım gelen mâ'nâyı izah eder : "Eğer bir kimse bir mala, üzerinde intifa veya rehin hakları bulunmak dolayısıyla zilyet olur veya hasılat icarı zımnında o mal kendi elinde bulunur... sa o kimse dahi dolayısıyla zilyet sayılır. „

TASHİH

Nisan 935 tarihli ve 4 numaralı Adliye ceridesinde intişar eden (İtal-yada cezaların infazı sistemi serlevhalı makalenin 246 ncı sahifesinin altındaki not kısmının son satırında (kuvvetle yer tutmak) cümlesi bazı nushalarda (kuvvetle bir tutmak) suretinde yanlış basılmıştır.

Yine aynı sahifenin 14 üncü satırındaki (vakayi) kelimesinin (vakayii) suretinde basıldığı görülmüştür.

Bu yanlışlardan dolayı okuyucularımızdan özür dileriz. T. H.